

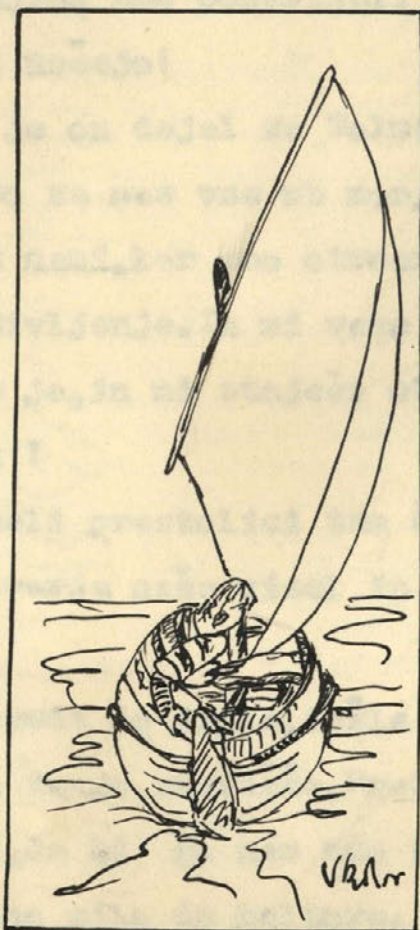
"Še stari Babič stopil je z malajde"

Gruden

"Za žolto jadro je skril svoj obraz"

"mornar. Kam hoče? Kaj sanja?"

Srečko Kosovel

NAMESTO UVODA.

=====

Že dolgo je, kar smo prebrali knjigo zgovovine. Kdo naj pové, kaj vse smo ob nji občutili. Simon bi moral vnovič zapeti. Potem smo vzeli v roke Šnuderlovo izgubljeno zemljo pa Magajnové Graničarje in vse Pregljeve zvezke.

Ž njim smo ponavljali za Koroten in za vse: Umreti nočejo!

Še je on dejal za Tolmince: Otroci sonca. Mi čutimo to za nas vse ob morju. Morda je prav zato takó z nami, ker smo otroci. Pa je otrok dorasčajoče življenje. In mi vemo zdaj, da dorasčamo. Vsi, kar nas je, in mi stojeci ob obali in hrepeneči po morju!

V beli prestolici tam čez se v novih Akademijah ostvarja naša misel in beseda kot je Župančič pel:

"Beseda je izšla, izšla med nami res!"
Našlo se je zanjó svetišče. Predolgo smo ga v sanjah gradili, da bi ga nam kdo zrušil. Pa čeprav še tako močna sila in kultura.

Ob vsem tem pa mi ljubimo svoje belo me-

sto. Otroci sonca smo in naše gledanje je mladostna gotovost. Ob slovenski rasti sploh, vemo mi ob morju za nemogoče besede: eno je res, doma se čutimo. Sem kaj nas spet in spet podi domotožje. "Pretresljiva nepremagljivost je v tleh"; kakor sok življenja. In mi živimo. Ne sanjamo in niti nismo črnogledi. Življenje je v nas.

In šum prav tega mesta nam je drag, šum kakor glas zborujočih ljudi pod južnim soncem. Naše mesto je bela pahljača. Od obele do griča. Griči so oklep. Po brežinah so nanizane hiše. In vrh grebenov gruče borovcev kakor zbranih jezdecov. Nekje se spuste navzdol in vzravnaní jezdeci gredo v gošji vrsti. Skoz razredčene bore gledamo kraško nebo.

Z burjo so se prevalile prek griča hišice in pohitele k vodi. Kjer so utrujene postale, smo jim dali posebna imena: Sveti Ivan, Rocol in Škedenj, Rojan in Barkovlje. Pet predmestij kot jih nima zlahka mesto. Pet tokov k živemu vozlu ob morju.

TOŽBA ZA ŽIVLJENSKO NEŠKOT

In naše mesto živi od teh virov. Zato se ga bojimo in vendar upamo v moč naše življenske žile. Ker je usodno, da se stekamo k obali kakor s hiše na prag. Z nevarnostjo izgube se črta naša pot. Ker smo si sklesali obalo iz Kraškega kamna. Vsak kamen posebe ljubimo. Za Krasom pa je vseeno do Drave in Mure.

Rasemo iz tal, ki jih ovija zgodovina naših očetov. Neizrekljiva čustva nas prevzemajo ko stopamo po ulicah. Po stenah kipi vonj preteklosti. Kakor bajanje je resničnost okoličanskega bataljona, našega moštva. Uživljamo se v pisanost našega srednjega in novega veka. Ob domovjih in vežah nam vstajajo podobe krepkih mož:

Naši močni očetje so hodili tod in so bili: Ivan Verdelski, Ravnikar Matevž, Volčič, Cegnar in Juraj Dobrila.

Rasemo iz preteklosti v bodočnost. S sveto dediščino so nas pustili same, da ustvarjamo sedanost.

Otroci sonca smo pa so nam zato zgradili do-

movja - naši očetje - vsa ob obali. Ob njih zori-
mo; njih pročelja davjó na morje.

Stopamo v igro galebov nad gugajočimi se
jambori. Ljubimo mreže, ki se sušé prek kolov. V
čolnih stojé ribiči in snemajo srebrn lov s tkiv.

Ne veselimo se ž njimi lova. Kdo ve zakaj
gledamo v velike ladje v luki.

Pa smo še in še otroci sonca. S peskom se
igramo pod južnim soncem, z ljubeznijo do zlatih
mrež in lesenih malajd. Malajde se nese brodevje.

Znova in znova se bomo zbirali po škverih,
da bomo drug ob drugem čuli svoj glas. Izpod na-
ših dlet bodo rasle malajde.

Zopet in zopet jih bomo tesali.

Imed nas pa pojdete. Stojan in Drago na
visoko nevtiško šolo in bodeta kapitana.

TOZBA ZA RIBIČEVO HČERKO.

V svežem dnevu je teptala
 malo zemljé tvoja bosa noga !
 Storila si ta dva koraka
 med robom morjá in ploščatim
 pragom svoje pritlične hiše,
 ki ga solnina mavriči.
 Bilá si na meji tal ,
 ki jih velika modrina drobí.
 S te penaste gube
 si že omahovala v naročje vedrini
 ko na vratih sveta .

Oh , na našem obrežju
 je bil tvoj ponudek blag
 in skromen, deklica
 kakor jadro spuščena
 v belini svojih misli.
 Zdaj poješ na drugem bregu.

Žalostni smo, ki te ne bomo videli
več šivati plavih mrež
ne tvojih oči spokojno sinjih
pobliskoma polniti jerbase.
Zdaj je tvoj oče prepleskal
z žalnim trakom svoje čolne,
trepečeš mu živa v valu,
ki ga bije solzeče se veslo.

F. Barile.

S C U L O V S V E T.

(Vane Bibič)

Pred sabo na mizi hranim načet hlebecmlačevega kruha. Dali so mi ga v vasi, ker sem pomagal mlatiti ajdo. Pisem te vrste in če bi ne imel drugega stola, bi sedel kar na stari orekovi skrinji, kamor je neznan mojster vrezljal svetke in petelince. Okno imam obrnjeno naravnost proti Nanosu, od koder me pride vsako jutro klicat sveža burja. Kot predmet jutranjemu premišljevanju bi si lahko izbral tole: dijak je ptič, ki leti proti burji.

Najraje sem doma. Včasih, res, mi gre tako kaj malega narobe, a vedigabog kaj bi sele bilo, če bi šlo vse prav. Na svetu nimam več nikogar, ki bi me štel za svojega, vendar se mi ne godi krivica. Kako neki: pol premoženja so zapisali na moje ime! Še paglavci po vasi me spoštujejo. Morda tudi zato, ker bom kmalu gospodar; kdo ve, da ne?

Pol premoženja imam, to je polovico hiše ob cesti, senožet in dolinico na gmajni. Hišico je skoro sam sezidal že ded Matija, kamnosek. Na gmajni je svojo prijemščino otrebil in obzidal, da je nastala prava kraška

SEVA V OJUB

(štiti emv)

senožet. V dolinico so ne vem katerega leta (ded Matija si je bil nekam začrtal) znesli štiri voze gnojaja in hvaležna zemlja - za dober klobuk je je - je dala šest žakljev krompirja.

Moj pohlep po imetju sega v dni, ko mi je bil domaci prag najvišja planina. Po trudapolnem letanju okrog hiše sem vsak večer našel pokoj - najzvětjši poslušavec - ob stari materi. Komaj je kazalo, da ne bo nič več povedala, sem brž poprosil, kaj mi bo zapustila, čeprav sem že v naprej vedel za odgovor:

"Orehovo skrinjo, sinek, in vse hribe in doline, kar jih je od Žekenca di Čavna". Ne tedaj sem svobodno zasanjal.

Rajnici stari materi moram biti res za marsikaj hvaležen. Niti na visoki šoli me ne učijo tega, kar je vedela brez knjig ona, ki črk celo za silo ni poznala. Tujem učenjaku se še sanja ne o tem, kar so vedro izpovedali in kot dragocen zaklad zapustili sinovom naši dedje in s čemer se je tolažila naša mati:

"Potrebnih je dosti, a ubog je samo zlodej, ki

ni v milosti božji".

O, ta stara mati! Če je zagledala pri kmetih
va vasi krompir, fižol, ječmen ali kaj podobnega, se je
čudila:

"Kaj, tako lepega vam je Bog dal letos?"

In kje bi mogli biti tako nevljudni, da ne bi
rekli: "Vzemi si, Franca, vzemi".

"Naj bo, če ste tako dobri. Bog vam lonaj", je
hitela in se smehljala: "Jejs, kako neumne mode so dan-
danes: Niti žepov nečejo več, samo da so bolj gosposki.
No, se bo ze vse spmetovalo sčasoma. Veste, jaz nalašč
ukažem šivilji dvakrat večji žep k vsakemu novemu kri-
lu.....Ja, tako zbogom bódite!"

Pa smo imeli eno skrb manj pri hiši in kosilo
ali večerjo na mizi.

Pol premoženja imam: polovico hiše ob cesti,
senožet in dolinico na gmajni. Pa menda so že rojenice
ob moji zibelki - pri sosedovih izposojeni - določile,
da bom moral večji del živeti zdoma. Saj so vedeli
naši, da pridem na svet, a kaj ko ni bilo občem kupiti

vsako malenkost, kamor spada tudi zibka. Pomnim, kako jo je mati nesla spet k sosedovim, ko sem jo odrabil. Čapljaj sem zraven in najbrž mi je bilo hudo, zelo hudo.

Prav za prav si še nisem na jasnem, ali je hudo ali ni hudo - s culo v svet. Nekaj pa vem: da je to dediščina po stari materi, moji, tvoji in vsaki kraški materi. Na glavi je nosila v Trst kokoši, mleko, maslo, jajca in nešteti košev ne olajša najmehkejši svitek. Dediščina po onemogli starki, ki je zasanjanemu otročiču obetala hribe in doline, čeprav je vse svoje življenje slutila in vdano prenašala golo, trdo resnico; uro in dan pred smrtjo, ko je že izgubila dar besede, pa ji je bilo razodeto, da ta borna, nad vse ljubljena kraška zemlja lahko kaj požene samo v bajni kresni noči.

MENIHOV NEMIR.

Vrt se potaplja v mrak,
 v mraku pritajena šelest;
 temnih postav plahutanje -
 srca iščejo cest.

Spet strepeta netopir
 Trpeče se zaganja v svet
 Mračni plotovi lomijo
 plašnih kril zalet.

BELOPEŠKA JEZERA.

(Jožko Ambrožič).

Šum in rožljanje okovank po gruščnati lavini. Urno stopata in v Raču tli skrita iskrica. Mangartska kočica za njima v megli. Zdaj se le-ta vali navzgor, ovijajoča se preproga, zaokroženi oblaki s slik.

Nato v sonce in luč. Bleščava. Kamenje v beli svetlobi jemlje vid. V dolini migotaj dvoje jezer. Srebrni očesci s zelenimi obrvmi. S stene ob njih se vije slap. Prši v prašne kapljice, sapa jih neguje v vzvalovale risbe kot v vonjiyo izhlapevanje.

Rado misli na Kati.

Od prejšnjih počitnic ni bil tu. Bele peči so še čisti gorski oklep. Pod njimi jezero, ob njem gostišče in ona. Zasesti čoln; v okovankah, pa v čoln! Kati je sedela na krmi. Ko je spretno veslal, je zvedela, da je njegov dom ob morju. Njen pa med planino in jezerom.

Kati .- Zagorela polt in koroška noša.....

Pijeta mleko. Stari pastir je v koči ob cesti kot zapuščen menih. Od kje, da sta, od morja?

"Od morja, pa slovenca, nak!"

Spodnje jezero. Blizata se leseni stavbi. Gramofon zoprno cvili v popoldanski molk. Soperica; drevje nemí. Jezero se glasno iztaka v hudournen potok.

V na jezero odprti verandi omizja brez gostov. Na stolici poje samogibno godalo. Miličnik si prižiga smotko in preži na plesalca.

Med mizami drug miličnik in Kati. Prižema jo kot v temni ulici ponujajočo se neznanko. Podrsavanje opank po podu. Kati. Radu se gnusi krempljasta roka čez pas; živo krilo se opleta ob poležano sivo suknjo.

Oni drugi kadi. Čaka z očmi, ki spremljajo nje-ne gibe. Potem pride vrsta nanj.

" Kati " - pogled nanjo kot bolečina v grlu, v prsih. Zaupanje, ki se je prevarilo na izrazu prijateljevega lica.

Sedeta za mizo. Da popišeta par kart. Rado se domisli: lani je podpisala vse tudi ona.

Rado ne piše, gleda. Pokrajina prenesena v sovražno meglenost. Nato njegov drug da naj gresta k čolnom.

"Koj pridem za tabo".

Molči. Vé za njegove misli; pusti ga.

Rado piše; ne more; potem gleda miličnika.

Godbe ne čuje. Niti plesalca je ne slišita. Ne vrti ju jazz. Kot nevidna sila iz nekega odmaknjerega mamecega sveta. Tudi v očeh stoječega tak soj. Ne priziga ga gramofon.

Gramofonu glas pesa, umira v tožbo. Miličnik s strastjo v pogledu je pozabil naviti. Mogoče nalašč. Zdaj vendar pritiska na ročico. Sklonil se je in vrti urno.

Rada draži pojemajoči glas; nepristen jok.

Veslal bo. Kati ga je bila opazila: hip neodločnosti v njenih zenicah, koj nato up do novega plesalca -

Mati izza stene jo kliče. Naj stopi odpet čoln gospodu. Plošča se je vseeno izgodla. Soplesalec proži če roke v objem; skremžen obraz po odvzeti slasti. Drugi je ves prepaden; zmeden pogled človeka, ki se je predramil iz sna. -

Kati gre vendar ž njim.

Pod lopo se gugejo čolni. Lahni in vitki. Pod njimi plivka voda; spomin na lesketajočo se površino.

Ko odpeta veriga zažvenketá v čolnu, prisede še ona.

"Z vami pojdem!"

Rado misli na miličnika. Za trenutek mu je dobro. Odrine. Potem se domisli: na Korzu, dekletke, ki se ponujá!

"Gospod si želi družbe?"

Zgrabi za vesla, zaveslá. Jezero je krotko gospodarstvo. Sama luč. Ob nad vođo sklonjenih bukvah je senca.

V sencí pe gladni odpadli listi. Na dnu se že davno močí črnkast štor, skriljasto kamenje. Nato plitvina. Bel prod je kot padajoč odtenek. Val poželi k njemu v kratek poljub in se rožljajoč koj odtegne.

Rado, ko da je sem. Pozabi nanjo. Žvižga. Prijatelj čoln teva proti jugu.

Tu ni toka. Mangart močí svoj težki vrh v jezeru. Pobočja se grbijo v vodi ko rahlo vzvalovana griva.

Ob otočiču nenadoma njen glas.

"Kaj bi žvižgal!"

Njena roka ohlapno visi prek njegove rame. Šd zapestja dol: zdaj, zdaj se bodo prsti zgenili. Misel kot zbodljaj. Nato kakor odrašilen pogon v skalo, ko gre za življenje.

"Kati, oni lah te je umazal!"

Katin pogled obstrmi. Ne sreča se z njegovim. On gleda v prazno. Tagorel je in možat.

"Deželo so okužili, še tebe zdaj"-

Beseda se zgrinja ko nesoglasje na nedotaknjeno glešino. Čuti da je bil pretrd. Okrene se, prime jo za roko. Pa mu jo ona iztrga. Njene kite zatrepčejo v sunku. Njen jok kot jok male sestrice. Zgenijo se ji ramena. Čuti jo ob sebi, njen dotik je nenadna blaženost. V njegovi zagorelosti rase nova moškost.

"Kati!"

Ona odgrne zakrito lice. Grabi za vesla.

"Saj meni, pusti!"

Drhti v joku. Mala, da bi jo vzel v naročje. Oči so vlažne, prsa ji valové. Noge so napete v prečko. Kot prej v plesu se oživljajo mišice; drugače. Burno

vesla, hitro diha. Nato se pomirja.

Njegova roka se ovije okoli njenih ramen,
da se vesla dvignejo.

Vesla obstojé za hip negotova, nato so ne-
gibna. Voda curlja od njih. Kaplje se love vzdóž ro-
bov, nabirajo se ob skrajnih koncih, padajo.

Njegovega lica se je doteknila mehka kita.
Ustnice so zasepetale hvaležnost.

Srebrno jezero; naokoli tráno vkopani ro-
jaki. Bele peči.

Na jezeru čoln z razpetimi vesli. Ptica, ki
je v poletu zakrožila nad gladino in jo poljubila s
svojim svilenim trupom.

SONETA HREPENENJA.

1.

Ko sine zarja skozi mrežo ječe,
 prinese sveže sončne mu pozdrave;
 prinese dih življenja iz daljave;
 nov svit bolniku lahko zatrepeče,

v očeh: kot močna vrv ga žarek vleče
 na sonce, v življenje v blesk narave;
 a sonce skrije žarke mu sanjave,
 v pozdrav na mreži zadnjič zatrepeče.

Vsak dan mi novo upanje prihaja:
 zjasni tema se, pa že luč ugasne
 in s soncem moje upanje zahaja.

Vovečnost segajo noči počasne,
 otrdne vse, kar se čez dan otaja
 beže v vsemirje misli poluglasne.

2.

Suh veter rahlo mimo okna veje'
 še zadnji rdeči cveti se sušijo
 in šipe v vetru žalostno ječijo-
 rumene liste skozi okno seje,

ki kot ožgeni od pekoče žeje,
 še komaj slišno lahko šelestijo:
 le tu in tam rdeče zagorijo?
 ko svetel sunčen žarek jih ogreje.

Ob oknu moja tiha plaha duša
 kljubuje vetru, sonca pričakuje,
 ki hrepeni tako po njem, posluša,

Kdaj veter ji prinese glas, da čuje
 ljubezni pesem, ko bolest preskuša,
 mori jo, da že skoraj omaguje.

+ Franca Svet.

STANKOVE NOČI.

(+ France Svet)

"Stano ne spiš? Kaj ti je vendar? Odkar si doma, grem vsak večer mimo tvojih vrat in slišim, da se obračaš na postelji ali tiho hodiš po sobi".

"Sestra, tebi se sanja, ker se preveč bojiš zame".

"Nič nisi skrival pred mano, zdaj pa si mi tuj. Odkar ni mame več si ves bleđ. So dnevi ko niš ne ješ: vem da ne ješ, čeprav praviš, da so ti dali drugod. Bleđ si in molčiš in kakšne otožne melodije bi poslušal; nič več te ne zanima. Mimo vseh greš molče, kot da jih ne poznaš; tega ne morem verjeti, da preziraš te ljudi, to ni mogoče".

"Vida, kdo ti je natvezel te reči?!"

"Polnoči je proč, pa še ne spiš. Zakaj pa ne spiš? Čisto sveže breskve imam, jej in se boš pomiril!"

"Ne hodi ponje, tu bodi, mene je strah".

"Zdaj se še norčuješ iz mene, saj te ni bilo nikoli strah".

"Strah me je --- samega sebe".

"Šališ se. - Spat grem. Čakala bom dokler ne zaspiš. Oči imaš kot Armenci, Stano".

"Kaj hočeš od mene, Vida! Da izginejo te očitajoče oči....armenske jih imenuješ.....! Ali misliš da bo breme lazje, če veš zanje?"

"Tudi lagati znaš. Zakaj pa nisi ostal tam, kjer si bil!"

"Kako si čudna! Ti greš tudi svojo pot, pa te nihče ne ustavlja; greš in vse drugo te ne zanima. Vedno sem te zagovarjal, dasi sem vedel, da si preveč nepopustljiva. Vem, da tvoja pot ne stane nikogar nič in se od moje razlikuje, toda jaz nisem kriv".

"Stano, zdaj vem, prej sem mislila drugače. Bila sem se, da nisi zadovoljen, ker si prišel sem. Vedela sem, da ni mogoče, da bi te Bog varal, samo verjela nisem".

"Vida, ti govoriš o Bogu! Kdaj si zadnjič klicala to ime? Kako dolgo te nisem slišal govoriti o tem. Rekla si, da take reči prepuščaš meni; tudi svoj delež si mi hotela dati.

Vida je pobledela, ob svetli luči je bila še bolj bela kot po navadi, bila je kot desetleten otrok.

Trepotala je za brata, gála se je zanj: če ni počival, tudi ona ni mogla spati.... Hotela mu je biti vse in še več..... Večer za večerom je hodila v njegovo sobo, da bi pomirila samo sebe.

"Tisti večer, Stančko je Bog prijel mano za roko in jo odvedel od nas, je prišel tudi v mojo sobo... Ko bi ti vedel, kako dolgo potem me je bilo strah! In kako prazno je sedaj, če ga ni vsak večer!"

"Če bi ne bila sestra, bi te občudoval!"

"Ali si če mislil, zakaj mane ni več in je ne bo nikoli več? Ali verjameš v red smrti in v skladnost umiranja?"

"Vida?"

"Po tolikih letih se mi zdi, da umevam zakaj je odšla. Midva bi bila že zelo daleč, le njena smrt nam ju drži doma."

"Vida, ustvarila si si boš družino in vse neprijetno bo minilo".

NA TERASI

(1. delo v 2. sklopi)

"Kako dolgo potem sem se mučila z mislijo, kje je mama. Da bi nje ne bilo več, se mi je zdelo nemogoče. Kako strašna je bila misel, da ljubim.....zaman, ker je ni več.....da ljubim nekaj, česar ni več.. da mislim nanjo samo jaz, mama pa bi se smejala, če bi se mogla. Ljubezen ? Da bi bil konec ljubezni razpad.....? Mama živi, mora živeti, zdaj ne dvomim več".

"Vida, pomirise, ustvarila si boš družino in vse bo dobro".

"Veš, tudi tvoje armenske oči so bile polne takih vprašanj".

"Motiš se...."

"Armenske oči"....

"Hotel sem dati samo telo - duše ne dam nikomur, razen Bogu - pa mi hočejo vzeti tudi dušo".

"Kdo, kdo?"

"Branim se vsega, da ne ne oskruni, da mi ne omadežuje duše. Joj ! Kako je včasih težko! Molčati moram . Samo eno mi ostane: moje velike očita očee armen=

ske oči. Teh se boje, Vids. Te oči so zanje skrivnost,
 strasna skrivnost...v njih se zrcali njihova duša -
 in če te ni pred drugim strah, te bo pred svojo dušo!

"Čudno ti je v duši".

"Ali misliš, da bo breme lažje, če veš zanj?"

"Spat pojdi Vids, kmalu bo dan!"

NA TERASI.

(F. Svetu v spomin)

Morje je v jesenskem vetru
 nagubana zalost. Pod turobnim oblakom
 se nad vesli čolnar
 utruja. Motna senca sključene
 spake, mrka v brezčasju
 zvođenelega sonca.

Na terasi kraj mene palma
 brezmiselno giblje v sapi svoje ozke
 liste. Sva, ko da raseva daleč
 v samoto vetrovnega vrta. Ogoljufana
 za poletje slutiva zimo
 in misliva nate.

SESTRA.

(Vinko Kalar)

Neokusno opremljena sobica je bila zavita v poltemi. Nizka postelja se je vlekla skoro po tleh. Petnajstletno dekle, Majda, je ležala kot nena doma dozorela mladost. Bogati lasje so ji počivali na vzglavju.

Daleč od postelje v temnem kotu naslanjač. Star in reven je sedel oče. Prerano osiveli lasje so se lepili na čelu. Trepalnice so se mu povesile: v rokah je držal knjigo in takò sklonjeno je bilo njegovo lice skrito v temi. Ni bral. Itak bere s težavo. Nemí v poltemi in misli nanjo. Vsak čas bo njegovo telo vzdrgetalò, zdrznil se bo in pogledal preplašeno....

Slavko je vstopil. Dvajsetleten, z težkim in zlomnjenim korakom. Taval je in jo imel zmerom v mislih. Pa mu je premočno čuvstvo begalo pojme. Takò, nagonsko je moral proč od nje, in se zopet povračati prav tik njenega ležišča. Zakaj se je sedaj spet vrnil?

Majda je gledala predse. Lica so ji bila vsa izpita. Le pogled je živel kot nikoli. Poglobil se je. Pa njene ustnice. Kot ustnice dobre tovarišice v najtežjih trenutkih.-

Približal se je postelji počasi, nerodno. Nepremišljeno se je sklonil. Ko da tolaži samega sebe je zinil:

"Pridna boji, Majda -"

Zbegano se je zagledal nekam nad njeno glavo. Morda niti ni razumela njegovih besed, Majda, ves zmeden je bil.

"Kakó?" je vprašala. Ustnice so se ji strele pa je zadržala in udušila jok. Le oči so kričale ko tisoč življenj. Za zenicami je bilo nekaj pretresljivo glasnega. Slavko ni trenil. Ob njem, ko da se v strašni vrtoglavosti vse lomi.-

Pritejila se je zaradi očeta. A stari je bil že vstal. Ne, ni bral knjige. V nenadnem molku se je zbal. Je molk, ki je glasnejši ko vsaka beseda. Ne-
posredno v dušo dreza.-

(Vrtača Kaleri)

"Kaj je ? "

Celo telo mu je skrbelo. Odkar je Majda usihala je bil kot živ trepet.

"Nič, nič, papa " je mirila, Majda. Kar takó; Saj vé itak sam, ubogi starček, da brani nebranjivo. Slavko je samogibno popravil odejo.

Stari je oddrsals nazaj k naslonjaču. Ko je sédel je gledal iz kota le žolti obraz in roki.

Slavko je buljil v udrte oči, v lica, ki jih je žgala vročica, v rahlo rdeče ustnice. Misli so se mu prepletale z bolestno naglico. Pred njim pa ga je življenje prehitevalo s svojo resničnostjo. Nehoté se je porodil trpek smehljej na njegovem obrazu, tedaj se je zavedel. Čakal je in okoli njega je bil molk, le Majdine oči so gledale vanj tako glasne, preglasne....

Z odločnim gibom se je okrenil in odhital v noč.

V kotu je sključen sedel oče. Ko čuvaj pripravljen na vsak gib. Čuvaj z edinstvenim nemiro, slutnjo nevidnega tatu.-

S M R T.

Kako čuječe so nad mano zvezde:

Nebo nikdar ne spi,

Samo utrujeno od večnih potnikov

po njem hitečih,

se zamakne v plaho jutro

in počiva.

Nebo na jutro spremeni obraz:

modrina sivo pobledi -

njegov izraz je:

-sivina- smrt.

Tedaj ni zvezd

in sonce v strahu se za goro skriva,

(da z novim bolj razkošnim sijem vzdrami zemljo...)

da vzdrami milijone spečih bitij

in med njimi-mene,

da pohitim za mojo mamico.....

To je smrt !

PRODAJALKA.
 (odlomek)
 Jožko Ambrožič.

Kavarna z okni na trg in na morje. Velike ši-
 pe so v senci, ko bi curljala po njih voda. Zunaj šumi
 dopoldan. Branjevke kriče. Morje je ko znana slika. Plat-
 nene strehe na trgu so rjave. Posredi stojnic zvonklja
 tramvaj za tramvajem. Ko domača žival potuje. Ljudje se
 ga mirni izogibajo in imajo misli drugje. Razprodajavec
 časopisov se dere in hitro hodi po pločniku.

Framen se je vлил čez platna in obsvetil ka-
 varnin prag. Stroj za ekspresno kavo se kovinasto svetlika
 v senci. Nato se žarek dvigne, prelomi ob robu prodajalne
 mize in polovica stroja obžari. Mizice so, ko da bi jih
 kdo sele zdaj prinesel.

Dragica je za prodajalno mizo in strmi skoz ši-
 pe na trg. Čez čas ji obstane pogled na pletenih sedežih.
 Zaveda se, da rahlo stoje na tenkih nožicah in so lepo
 uvrščeni okoli mizic.

Nato vstopi kmečka žena.

Prihajajo vsak dan, takò po prodaji rož in ze-
 lišč. S. Krasa v Trst. Za hip posedé predno se odpravijo
 zopet iz mesta.

Dragica se zgane.

"Kaj vam bomo dali, mama?"

Pa ne gleda c njo. Zré v branjevko na trgu.

Sadje tehtá. Jasno vidi njen rdeči, nabrekli obraz.

Potlej se nasmehne svoji zagledanosti. Tam za stojnicami nekje je morje.

"Tak kavo, ne?" se okrene k ženici, ki je odložila jerbas.

"Da kavo prinesite."

"Črno?"

"Belo."

Kmetica se sklone in porine jerbas pod obesalnik, potem se vzravna in si popravlja ruto.

Dragica je prinesla kavo.

"Žemljo bodete tudi, kaj ne!"

Ženica ne nè kaj bi. Drobiž bi morala nesti domov. Pa naj bo, laže bo spela v breg. Gospé so danes rade jemale ciklame.....

"Pa še žemljo, naj bo!"

Kavarna po malem oživi. Žena sedi pri vratih

in sreba. Široko krilo se ji je zvonasto zaokro-
žilo po tleh. Bliža se poldan. Šum nanagloma nara-
ste, nato polagoma upada. Ta ali oni vstopi, popije
skodelico kave in gre.

Žena se zgane, seze z roko pod predpasnik,
v zep za drobiž. Jame šteti in pokliče za račun.

Dragica je odvzela skodelico in briše mi-
zo.

"Belo kavo pa žemljo -eno žemljo, † ugo-tav-
lja ženica.

Odtavila je podstavke in se vrnila k nji.

"Kako, mati, ná žemljo.... No, je že vse prav!"

Oči se ji zagonetno smehljajo. Kavarna se
smeje ve soncu. Ko svetla priča je.

Kmetica se obotavlja.

"Koliko imam?"

Dragica jo je prijela za komolec, okrenila
se je za gostom ki je vstopil, potem, medtem ko jo po-
spremi k vratom:

"Pa še kaj pridite. Vse je poravnano. Saj ste

vsek teden v Trstu, ne ?....."

Poldan je čez. Morje je ko zbledelo lice.

Ulice se prazné. Od trga sem le osamljen klic branjevke v vroči svetlobi. Ob izložbah je pod platni soparno. Iz mestnih kuhinj zemolkel šumot.

Dragica radostno pije prešerno luč. Pred očmi ji živi osuplo lice kmečke žene. Kavarna je ko po gostiji, svatovščini zapuščen prostor.

Ko gospodar Bruno vstopi, ujame njen smehljaj. Vi : s takimle nesmehom na ustnicah bi se sedaj ponorčevala iz vseg sveta. Jasno mu je: razkrinkati jo mora. Ali pa mu jo bo poderil slučaj, nenaden slučaj, premočno doživetje.

"Veš, kar semkaj bom prinesel južino. Mi ne boš uhajala, komaj se prikažem!" se šali in pol misli zares.

"Pa prinesi!" se smehlja ona. Potem odrine velika steklena vrata in prazniška svetloba jo vso zajame, ko vstopi na ulico.

LJUBEZNI ŽAR.
(Petr Kříčka)

Moj prijatelj mi o mami je pravil.

Prav tedaj je iz bólnice prišel

in k meni vstopil. Da jo je zadnjič videl

še slutil ni. In meni vse je pravil

Kako je tam mama v póstelji ležala,

kako je sé del k nji, kako sta se za roki držala

in ker govoriti uboga ni smela,

kako sam je govóril. Vse kar sta med sabo imela,

mi je pravil..... In naglo zjasnivši obraz

"Ah prijatelj", ves smehljavi

po sobi hodi.... "Peter, kaki žar,

ah, kaki žar ti v očeh je imela", pravi...

Smehljaj sem se. Ta, ki je videl, razume,

kako ljubezen oči vžigati ume....

Smehljaj sem se. Ker takle žar v očeh je imel

moj drug, ko se mi o mami je razodel....

(S češčine)

TRŽAŠKI SLOVENCİ V DAVNINI.

Politične in gospodarske usode primorskih Slovencev in Hrvatov je ozko zvezana z usodo tržaškega mesta. Iz dobrih in slabih razlogov, pravi nekako Alessandro Manzoni, se dežela po mestu meri in z mestom zamenjava. To je pač dejstvo in Slovenci ga moramo vpoštevati v naši teoretični in praktični politiki. zato nas mora še prav posebno zajemati vse, kar je v zvezi s preteklostjo in sedanjostjo tržaških Slovencev. Moj namen je pokazati, da so Slovenci v Trstu živeli že v davnih stoletjih, in s tem izpodbiti precej razširjeno mnenje, (k temu mnenju se nagiblje dr. Milko Kos v svoji "Zgodovini Slovencev"), da so se naseljevali v mesto šele morda v 18. in 19. stoletju. V tem spisu se omejim na dokaze iz družinskih imen tržaških prebivalcev in opozarjam izrecno, da bomo govorili o tržaškem mestu, ne o kmečki okolici tega mesta. Da je okolica iz davnine slovenska, to priznavajo celo italijanski pisci. Navedem enega najbolj znaniz. Irenes della Croce, ki je pisal svojo "Storia di Trieste" h koncu 17 stoletja, piše n. pr. (II p. 396):il ritrovarsi però oggidì la città di Trieste attorniata da ogni canto

TRST V 19. STOLETIJU
(Petr Kršinič)

«...dagli Slavi ovvero Schiavi, mentre subito fuori delle mura, tutti gli abitatori de' villaggi e possessio-
-sella oni del territorio di Trieste, non parlano altro idio-
-mojama che lo Slavo....» Ireneo izraža mnenje, ki je dan-
-odanes splošno sprejeto, da so Slovenci prišli di Tr-
-tista in zasedli okolico v 6. in 7. stoletju (ib. p. 422 ss).
v et Isti pisatelj pravi na drugem mestu, da se pol milje
-nevo od mesta ne rabi drugačna govorica ali jezik kot slo-
-tā slovenski" (ib. p. 527). Ob njegovem času so mestni židovi
-teodij obkrožili nekaj 5 ali 6 hektarjev prostora na poboč-
-onih. V ju hriba sv. Justa. Z izjemo tega "starega mesta" leži
-taveč današnji Trst na izključno slovenskih tleh. To zado-
-stuj glade okolice. Namen tega spisa je dokazati, da
-ideng ni so bili tudi v starem mestu samem Slovenci od zdav-
-šestri naj že, in danjih ni bilo malo.
-sifolo et e. Obilnejši pisani viri za tržaško zgodovino
-kama teko čele iz 13. stoletja. Dosledno je tudi za sloven-
-sora niska imena težko najti kaj pred letom 1200 po Kr. Kar-
-oja V za deva starejšo zgodovino Trsta, zadostuj opomba, da
-oreq po splošni sodbi zgodovinarjev ni bil od vsega po-
-otmo četka rimski ali latinski, temveč po rimski ekspanziv-

ni politiki v 2.stol.pr.Kr. z orožjen zaseden ter z naselitvijo veteransov in drugih Latincev zasušnjen in polatinjen. Jedro tega plemensko mešanega novolatinskega prebivalstva se je potem ohranilo še v stoletja po razkroju starorimske države. V mesto je vedno dotekala sveža kri iz bližnje in daljne okolice, a kulturno in gospodarsko je prevladovala novolatinska, italijanska tradicija. Največji dotok prebivalstva je bil iz slovenskih krajev, močan tako, da je mesto vedno obdržalo v svojem značaju krepko slovensko črto, četudi le podrejeno. Nepristna "Cronica di Monte Muliano" iz l. 1514. pripoveduje, da so prebivalci Trsta pred drugim rimskim napadom zbežali z vsem imetjem "v nemško stran" ter ustanovili Ljubljano. Na podlagi te bajke modruje Ireneo, da se je stari trg v Ljubljani prvotno imenoval "Stari Terst" (sic.). Autor te kronike je pač sodil, da so Tršačani in Ljubljančani iste krvi, ker je ob njegovem času v obeh mestih temeljna ljudske plast govorila slovenski.

Obsežen repertorij imen in priimkov je v dokumentu z dne 27. oktobra 1202., ki navaja 358 tr-

žaških prebivalcev, ki so v imenu mesta prisegli zve-
 stobo beneškemu dožu Henrihu Dandolu. Mnogo teh imen
 je latinskega izvora, nekaj tudi nemškega, prav veliko
 tudi očitno slovenskih ali takih, ki označujejo pre-
 bivalce slovenskega jezika. Navedemo jih v moderni ob-
 liki; tu ali tam dostavimo v oklepaju izvirno obliko
 po Kosovem Gradivu V. št. 31.: Dobrovin, Gradinja, Zalič,
 Žužol, Niblo, Cink (Zink in Zinek), Vecel (Veceli, Weceli),
 Budina, Župan (Jubanus), Šutek (Suteg), Bolesta, Milic
 (Miliez, Milicz), Roš, Sobeslav (Sobesselau), Čekut (Cegot),
 Troha, Željko (Zalco), Kuret (Curinet), Budihna (Butigna),
 Volčina (Wocina), Slovenec Ivan (Jo. Sclawo), Tupista, Dra-
 gonja (Dragogna) in Dagongna, morda Dugonja, Trebec,
 Sobonja, Piseč (Pisez), Selnik (Selnich), Bobič (Bobic),
 Bislav, Kurivec (Curinz), Nežko (Nierco), Škoda, Bov, mli-
 nar "Ivan" (Juan), Blagelin, Slovenec Valter (Walter Sclawo),
 Stanko Hrabre (Stanco Crabre), Mursel, Slovenec Sto-
 jan (Stoianus Sclawo), Glava (Claba), Blagošič (Elagosit,
 morda Blagožit), Grumac (Grumaz), Prvin (Peruinus), Doma-
 drag, Moz (Mons), Pecelj (Peceli), Miro, Trihuga, Mirec (Mi-
 riz), Mrha (Marcha), Bertolaz. Notar ki je pisal to li-

stino seveda ni imel pojma o slovenskem pravopisu, ker slovenščina ni takrat imela lastne pismenosti.

Zato je zapisoval imena, kakor je pač mogel bolje ali slabše. Kdo naj razbere prav imena "Lannis" (Laniš?), "Vizart", "Mesolto", "Prezathen", "Glemonaz", "Polizar", "Manoles", "Saumich", "Debonezan", "Smeth" ("Schmech"), "Conas", "Volriza", "Padruz" itd.? Vendar vse kaže, da so slovenska. V listini je dalje mnogo mož navedenih zgolj s krstnim imenom, še več ma s poklicem. O teh se ne more soditi, katere naročnosti so bili. Če pa je eden naveden s krstnim imenom "Philip", ne Philippus, to pomeni, da je bil Slovenec, ker je zapisan po slovenski izgovorjavi.

Upoštevati je, da so v ti listini popisani predvsem odličnejši možje in največ prebivalci mesta samega. Iz tega sledi da je bil slovenski živelj v mestu izredno močan, vse močnejši ko n.pr. ob isti priliki v bližnjih Miljah, ki so tudi prisegle dožu zvestobo. Brez pretiravanja lahko zaključimo, da je bilo v Trstu okoli 1.1200. tretjina Slovencev.

DRUGO ZA DRUGIM.

1.- Namesto Uvoda	Str.	2
2.- Tožba za ribičevo hčerko (Barile)	"	6
3.- S culo v svet (Vane Bibič)	"	8
4.- Menihov nemir	"	12
5.- Belopeška jezera (Joško Ambrožič)	"	13
6.- Soneta hrepenenja (+Fr. Svet)	"	19
7.- Stankove noči (+ Fr. Svet)	"	21
8.- Na terasi (Fr. Svetu v spomin)	"	26
9.- Sestra (Vinko Kalar)	"	27
10.- Smrt	"	30
11.- Prodajalka (Joško Ambrožič)	"	31
12.- Ljubezni žar (Petr Kžička)	"	35
13.- Tržaški Slovenci v Davnini	"	36

